

Clare Azzopardi

Dejjem LE

Kemm hu frustranti li jistednuk konferenza tal-letteratura biex tirrappreżenta 'l pajjiżek u tiltaqa' ma' uffiċjali tal-letteratura (f'Malta m'għandniex) li huma mhallsa apposta biex jippromwovu l-letteratura u l-kittieba ta' pajjiżhom; u li allura kontinwament jitkellmu fuq il-proġetti li ħadu sehem fihom dan l-aħħar, fuq dawki li qed jorganizzaw, x'hemm imħejji għas-sena d-dieħla u ta' wara, x'kien il-budget letterarju ta' din is-sena u kemm se jiżdied is-sena d-dieħla (hawnhekk qed nitkellmu fuq eluf kbar ta' Ewro għal-letteratura biss). Imbagħad jasal l-iktar mument frustranti meta tiġi bbumbardjata bil-mistoqsijiet u tkun tixtieq tvarja f'it-it-tweġibiet tiegħek imma ma jirnexxilekx. U tlissen dejjem l-istess: le.

- Nassumi li l-Ministru tal-Kultura ta' Malta għandu budget fiss għal-letteratura Maltija?
- Le.
- X'jiġifieri m'għandux?
- Ma nafx, imma le sa fejn naf jien m'għandux.
- Jiġifieri din is-sena ma ħariġx flus għal-letteratura? Għall-pubblikazzjoni, għat-traduzzjoni, għall-promozzjoni tal-letteratura barra minn Malta?
- Le.
- Għal li jista' jkun f'Malta hemm Ċentru tal-Letteratura?
- Le.
- X'jiġifieri?
- Heqq, x'naqbad ngħdilek, le, m'hemmx.
- Jiġifieri m'hemmx Ċentru tal-Letteratura b'nies inkarigati biex jieħdu ħsieb li jippromwovu l-letteratura Maltija f'Malta u anki barra?
- Le.
- Allura f'Malta m'hemmx Uffiċjali tal-Letteratura?
- Le, dażgur li m'hemmx.
- Bħalma pereżempju hemm il-Latvja, il-Bulgarija, l-Estonja, il-Litwanja, l-Ungerija, il-Greċja, is-Slovenja, is-Serbja, insomma l-Ingilterra u l-bqija ...
- Le, dażgur li le.
- Tippermettili nistaqsik mistoqsija fundamentali? Malta għandha letteratura Maltija wara kolloxx?

U nkun se nwieġeb le. Imma minflok nigdem ilsieni u nibqa' siekta.

Kont qed nirrappreżenta lil Malta f'isem Inizjamed, l-unika organizzazzjoni mhux governattiva li titmexxa mill-voluntiera biex tippromwovi l-letteratura Maltija f'pajjiżna u barra minn pajjiżna. Il-Konferenza? *Making Literature Travel* – Konferenza ta' jumejn

organizzata mil-LAF [Literature Across Frontiers] u l-Instytut Ramon Llul f'Barcellona. L-għan principali tal-konferenza: l-għajnuna finanzjarja għat-traduzzjoni ta' testi letterarji u t-tixrid tagħhom. Fil-konferenza ġew ippreżentati studji u eżempji prattiċi li għandhom x'jaqsmu mal-letteratura, mat-traduzzjoni u mat-tixrid tagħha fil-pajjiżi Ewropej. Jekk insemmi biss kemm il-Katalunja avvanzat f'dawn l-aħħar snin, x'budget fenomenali għandha għal-letteratura Katalana u t-tixrid tagħha (pereżempju bejn l-1998 u l-2003 kotba letterarji bil-Katalan inqalbu għal 24 lingwa, fosthom ir-Rumen, iċ-Ċek, il-Pollakk, is-Serb, is-Sloven u l-Latvjan) jaqbdok il-biki meta tara kemm għadna lura u kif għadna naħdmu biss bil-volontarjat.

Kien hemm ukoll żewġ rapporti ippreżentati fil-konferenza – wieħed miktub minn Alexandra Büchler u Dr Sioned Puw Rowlands f'isem l-LAF u l-ieħor minn Esther Allen f'isem il-Pen America. Dawn ir-rapporti għadhom biss abbozz imma għandhom jiġu ppubblikati għall-bidu tas-sena d-dieħla u ppreżentati lill-Unjoni Ewropea bl-għan li jiżdied il-budget min-naħa ta' l-Unjoni għat-traduzzjoni letterarja (speċjalment għat-traduzzjoni tal-lingwi ż-żgħar).

Nisma' bil-proġetti li pajjiżi oħra għandhom għal-letteratura ta' pajjiżhom, nisma' pereżempju li s-Slovakkja, fis-sena 2005, kellha budget ta' 26,264 Ewro għat-traduzzjoni ta' testi letterarji; is-Slovenja, fis-sena 2005, kellha budget ta' 78,300 Ewro għat-traduzzjoni ta' testi letterarji; l-Ungerija kellha budget ta' 82,600 filwaqt li l-Polonja kellha budget ta' 273,900 u nibqa' siekta. U dan qed nitkellmu fuq traduzzjoni biss, u mhux fuq il-letteratura in ġenerali. Pereżempju l-Ungerija u l-Latvja hemm saħansitra djar għall-kittieba u għat-tradutturi fejn kittieba u tradutturi minn postijiet differenti jistgħu jqattgħu xi żmien fil-pajjiż, jiktbu jew jittraduċu testi letterarji mil-lingwa tal-pajjiż għal-lingwa tagħhom.

Alexandra Büchler u Dr Sioned Puw Rowlands hejjew rapport li fih ġabru l-informazzjoni kollha possibbli dwar il-letteratura u t-traduzzjoni letterarja, it-tixrid tagħha u l-għajnuna finanzjarja mill-Ministri tal-Kultura u l-Kunsilli ta' l-Arti f'kull pajjiż li jagħmel parti mill-Unjoni Ewropea. U forsi tista' timmagina diġà, kif tasal fis-sezzjoni li jisimha MALTA, tara li:

1. Statistika dwar pubblikazzjoni u traduzzjoni letterarja ma teżistix. F'Malta m'hemmx miktub kemm qed jiġu ppubblikati kotba letterarji kull sena. Wisq inqas nafu x'qed jiġi tradott għall-Malti u viċiversa.
2. Skond id-database ta' l-Index Translationum tal-UNESCO, 29 traduzzjoni biss jeżistu għall-Malti u mill-Malti għal lingwi oħra jeżistu biss 12-il test letterarju li ħafna minnhom huma ta' Oliver Friggieri.
3. Malta hija l-uniku pajjiż fi ħdan l-Unjoni Ewropea (flimkien ma' Ċipru) li m'għandux programm li jgħin il-letteratura tiegħu, it-traduzzjonijiet, u l-

promozzjoni tal-letteratura fuq livell internazzjonali. (Jista' jagħti l-każ li jeżisti inizzjattivi ad hoc imma b'inizzjattivi ad hoc fejn qatt nistgħu naslu?)

4. Kontra dak li jgħri f'pajjiżi Ewropej oħra, il-Kunsill ta' l-Arti f'Malta għandu rwol organizzattiv u mhux rwol ta' kunsill li jgħin b'mod finanzjarju lill-organizzazzjonijiet indipendenti li qed imexxu proġetti letterarji.

U allura jien u naħseb f'kemm flus qed jintefqu għall-Eurovision Song Contest u issa anki għall-Junior Eurovision, nistaqsi jekk għadx ikun hemm budget għal-letteratura Maltija. Nistaqsi jekk il-letteratura għadx tkun parti mill-programm kulturali Malti ... Jew forsi l-Kultura Maltija mhix t'hekk? Jew inkella forsi Malta m'għandhiex letteratura!

Suġġerimenti

It-tajjeb li joħroġ minn konferenzi bħal dawn hu li jordmuk b'ħafna ideat. U għalhekk ikun tajjeb li ma nikkritikax biss imma nagħti mqar ftit suġġerimenti prattiċi. Malta, bħala membru fidil ta' l-Unjoni Ewropea, għandu jkollha malajr kemm jista' jkun:

1. Uffiċjali tal-letteratura – dan mhux xogħol volontarju. Ix-xogħol ta' l-uffiċjali tal-letteratura huwa li jippromwovu l-letteratura Maltija full-time billi, fost l-oħrajn, jissieħbu fi proġetti ta' l-Unjoni Ewropea, jidhlu għal proġetti tat-traduzzjoni, jgħinu lill-pubblikaturi u lill-awturi, jieħdu sehem f'fieri internazzjonali tal-kotba.
2. Ċentru tal-letteratura – il-post li fih jaħdmu l-uffiċjali tal-letteratura.
3. Programm uffiċjali b'budget sostenibbli maħruġ mill-Ministru tal-Kultura (u t-Turiżmu).
4. Kunsill ta' l-Arti bi programm ta' għajjnuna fissa għall-oqsma differenti ta' l-arti, fosthom il-letteratura, u mhux bi rwol ta' organizzatur jew ta' xi hadd li jagħti xi tip ta' għajjnuna *ad hoc*.

Nixtieq ngħid l-aħħar haġa għax forsi int u taqra għaddietlek minn rasek ukoll u tixtieq tkun taf. Ir-risposta hija: Le, biex nattendu din il-konferenza ma ħallsulix mill-Ministru tal-Kultura jew mill-Kunsill ta' l-arti. Stajt nattendu bis-saħħa tar-relazzjoni tajba li teżisti bejn Inizzjamed minn naħa u l-LAF u l-Institut Ramon Llull tal-Katalunja min-naħa. L-organizzaturi tal-konferenza qaluli li stiednu iktar Maltin mill-Ministeru imma hadd ma ta kas l-istedina.